

СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ОГЛЯД, МЕТОДОЛОГІЯ ПРОЕКТУВАННЯ, ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ЗАСОБИ РОЗРОБКИ

© Кузьмін О.В., 2004

Подано огляд систем дистанційного навчання, основні засади їх побудови, програмні засоби розробки.

Revue of on-line education system, main principle of structure, programming tools are described.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційних технологій (ІТ) щораз більше впливає на всі сфери діяльності суспільства, зокрема і на освіту. Комп'ютеризація системи навчання полягає не тільки в використанні обчислювальної техніки при проведенні різних видів занять та виконанні самостійних завдань студентами, але і в кардинальній зміні самого навчання, переходу на нетрадиційні форми навчання, а саме дистанційне навчання (ДН).

ДН основний акцент у навчанні ставить на самостійну роботу з вивчення дисциплін студентами при широкому залученні Internet-технологій для віддаленого доступу до методичного забезпечення курсів, засобів спілкування з викладачами та виконання комплексу різноманітних завдань: від тестів до окремих аплікацій. Очевидно в такій постановці той, хто навчається, повинен володіти базовими знаннями по роботі з комп'ютерами, а також володіти навичками роботи в середовищі операційних систем, роботи з текстовими редакторами, зі службами Internet. Однак для того, щоби системи ДН були доступні ширшій аудиторії тих, хто навчається, вони повинні мати таку ідеологію побудови та інтерфейс користувача, щоби людина з мінімальними навичками роботи на комп'ютері мала можливість успішно і ефективно користуватися системою ДН.

У цьому напрямку здійснюється робота в багатьох установах та ВНЗ як в нашій країні, так і поза її межами. Слід відмітити роботи, які ведуться у НУ "Львівська політехніка" [1], в Академії інженерних наук Інституту розвитку людини, Міжнародному дослідно-навчальному центрі інформаційних технологій та систем [3], Проблемній лабораторії дистанційного навчання [2], Лабораторії віртуального дистанційного навчання ХТУРЕ [4]. По дистанційній формі навчання спеціалізується також Інститут дистанційного навчання, заснований у 1996 році при Міжрегіональній Академії управління персоналом. Серед закордонних центрів слід відзначити Асоціацію дистанційного навчання США [6], Міжнародну раду з відкритого та дистанційного навчання [5], Центр комп'ютерного навчання "Спеціаліст" при МДТУ ім. Н.С. Баумана, Центр дистанційного навчання МІЕМ, Інтернет-університет інформаційних технологій, Центр дистанційного навчання наукового парку МДУ [7] тощо. Основний напрямок цих центрів – навчання ІТ технологіям з можливістю отримання в деяких центрах сертифікатів, які підтверджують відповідну кваліфікацію.

З огляду на вищенаведене можна констатувати зростаючу популярність ДН, що вимагає подальших досліджень у цьому напрямку, розробці нових підходів до побудови систем ДН.

Методологія проектування системи дистанційного навчання. ДН – це комплекс освітніх послуг (навчальний матеріал, технології, консультації, перевірка знань), наданих тим, кого навчають, за допомогою спеціалізованого телекомунікаційного інформаційно-освітнього середовища, в основі яких лежить методологія, спрямована на індивідуальну, незалежну від місця і часу роботу тих, яких навчають, зі спеціально структурованим навчальним матеріалом, з різним рівнем спілкування з експертами, викладачами, студентами.

Доступ до такої системи здійснюється за допомогою комп'ютера, який підімкнений до комп'ютерної мережі Internet. Використання мережі Internet дає змогу:

- розширити аудиторію тих, кого навчають;
- залучати іноземних викладачів та експертів;
- мати постійний доступ до регулярно оновлюваних навчальних матеріалів;
- реалізувати колективні форми навчання: проводити дискусії, семінари, виконувати спільні проекти.

Організуючи навчання на основі ДН, особливу увагу слід звернути на :

- підготовку мультимедійних дистанційних навчальних матеріалів, що мають гіпертекстове, графічне, аудіо- або відеозображення; необхідно подати навчальний матеріал так, щоби забезпечити ефективну, незалежну від місця і часу роботу тих, кого навчають;
- організацію взаємодії тих, кого навчають, і викладача під час навчання;
- організацію способів контролю знань тих, кого навчають; як правило, контроль знань у ДН здійснюється за допомогою виконання практичних завдань, спільних проектів, проведення тестування, участі в семінарах.

Слід зазначити, що використання телекомунікацій у ДН розширює можливості для реалізації нетрадиційних педагогічних підходів і методик навчання, наприклад, методики навчання, орієнтованої не на викладача дистанційного курсу, а на того, кого навчають (*learner-oriented approach*), чи колективних форм навчання. Необхідно особливо зазначити, що комунікаційна функція, властива ДН, є основним фактором підвищення ефективності і якості такої форми навчання.

Система ДН дозволяє організувати і об'єднати електронні підручники, комп'ютерне тестування, контроль знань. В її основу покладені такі основні функціональні можливості:

- реалізація всіх доступних алгоритмів навчання;
- контроль знань;
- облікові операції (статистика);
- складання навчальних програм.

Основними завданнями методології ДН є забезпечення розробників дистанційних курсів відповідями на запитання: з якою метою необхідно використовувати засоби інтерактивної мультимедіа в тому чи іншому випадку, як правильно слід ними користуватись та отримання конкретних рекомендацій з використання того чи іншого засобу.

Така методологія допомагає:

- ефективніше подати навчальний матеріал, щоби гарантувати якість засвоєння його студентами,
- полегшити користування засобами комунікації, призначеними насамперед для взаємодії основних учасників процесу ДН, передусім, студента та викладача;
- забезпечити комфортний стан студента та викладача у навчальному середовищі.

Дослідження проблем, пов'язаних з використанням засобів інтерактивної мультимедіа в ДН на основі глобальних комп'ютерних комунікацій, є актуальним для України, де технології цього виду навчання тільки починають масово використовувати.

Інформаційні технології в дистанційному навчанні. Основними технологіями для розробки динамічного наповнення для Web систем є:

- Allaire Corp's ColdFusion Server,
- Sun Microsystems's JSP,
- Microsoft Corp's ASP,
- Open-source PHP,
- Open-source Perl

Кожна з цих технологій має свої переваги та недоліки.

Технологія ASP запропонована і впроваджена фірмою Microsoft. Суть технології полягає в інтерпретації сценаріїв на стороні сервера. Сценарії можуть бути написані мовами JScript або VBScript. Для реалізації складної бізнес-логіки, операцій, що недоступні з сценаріїв (наприклад, доступу до баз даних) використовуються ActiveX об'єкти. Отже, за допомогою ActiveX, можна

реалізувати застосування будь-якої складності. Але ця перевага породжує і головний недолік ASP – використати всі можливості можна лише на Window платформі. Відповідно реалізації ASP для інших платформ мають дещо обмежені можливості. Тобто ASP є технологією, яка в повному обсязі реалізована лише в одному продукті – Web-сервері фірми Microsoft. Відповідно під час вибору даної технології перехід на іншу платформу є досить складним.

Технологія JSP запропонована фірмою Sun. У певному сенсі це є дзеркальне відображення Active Server Page. З'явилась ця технологія пізніше ніж ASP, але завдяки досить непоганим характеристикам і практично необмеженим можливостям, впевнено завойовує свою нішу на ринку. Головна відмінність – для написання серверних сценаріїв використовується мова Java. Для доступу до баз даних та реалізації складної бізнес-логіки використовуються JDBC і JavaBeans.

Головною перевагою JSP є повна кросс-платформеність і відносна незалежність від обраного Web-сервера. Тобто рішення може бути реалізоване з розрахунку на Tomcat/Apache/Unix і за необхідності легко перенесено на конфігурацію JRun/IIIS/Win2000 чи IPlanet/Solaris. За рахунок такої масштабованості можна уникнути головного недоліку JSP – великих вимог до апаратного забезпечення.

Технологія ColdFusion знаходиться дещо осторонь від описаних вище. Ця технологія запропонована фірмою Allaire. Синтаксис опису сценаріїв мало схожий на “традиційні” мови (Java, JScript, VBScript, Perl) і більше нагадує звичайний HTML код. Реалізована ця технологія лише в продукті ColdFusion Server фірми Allaire. У той же час вона є досить популярною і використовується для побудови складних рішень, що вимагають реалізації складної бізнес-логіки. За можливостями, простотою розробки і супроводу ColdFusion переважає більшість існуючих технологій. Реалізації ColdFusion Server існують для багатьох платформ (Windows, Linux, Solaris, AIX). Найбільшим недоліком є вартість продукту (безплатна реалізація має досить обмежені можливості і може використовуватись лише для нескладних рішень).

Технологія PHP на початку була розроблена для приватного використання. Але через постійні прохання додати нові можливості технологія була суттєво розширена і тепер координується об'єднанням розробників на умовах відкритого коду. Технологія підтримується для використання на платформах Unix і Windows. Інсталюється як розширення до Web-серверів Apache і IIS. Але перевага надається Unix платформі.

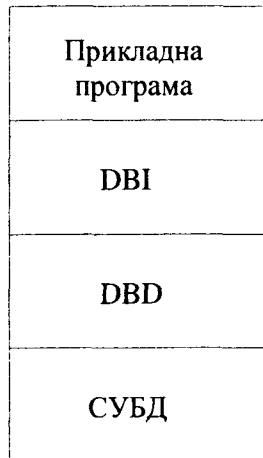
Синтаксис сценаріїв PHP схожий на мови JScript або C. Доступ до баз даних здійснюється через внутрішні механізми PHP. Головним недоліком є відсутність комерційних реалізацій і вбудованої підтримки на потужних серверах, що мають системи технічного супроводу. Тобто використання PHP є доцільним для невеликих аплікацій, кардинальне розширення яких, після завершення розробки, мало ймовірно.

Perl є інтерпретуючою мовою, яка ідеально пристосована для численних додатків з обробки тексту та CGI програмування. Perl підтримує структуровані програмні конструкції, як і більшість мов програмування високого рівня, і пропонує багато вбудованих можливостей, накопичених за роки еволюції середовищу UNIX.

Perl надає широкий спектр можливостей для створення коротких і ефективних програм:

- асоціативні масиви, що індексуються програмами з використанням нецихлих ключів,
- автоматичне перетворення типів між цілими числами, числами з плаваючою крапкою і стрічками,
- автоматичне перетворення розміру масивів,
- функції для перетворення бінарних даних,
- широка підтримка регулярних виразів, які програми використовують для пошуку, заміни й інших операцій, пов'язаних з аналізом тексту,
- функції форматowanego виводу та здатність генерації звітів на основі шаблонів,
- повний набір операторів C та операцій з рядками,
- функції для обробки списків, що підтримують стеки, черги й інші дані облікових типів,
- функції системного сервісу,
- багатий набір операторів і структур керування, а також підпрограми.

Для роботи з базами даних існує бібліотека DBI. DBI – це інтерфейс прикладних програм до СУБД, що використовує SQL як мову запитів. Сам DBI визначає набір функцій, змінних і угод. Безпосередня робота виконується Database Drivers (DBD) і модулями, що забезпечують зв'язок із СУБД. DBI тільки забезпечує стандартний інтерфейс для цих драйверів. Повна схема архітектури під час роботи DBI має вигляд, зображений на рисунку.

Робота DBD

Perl перенесений на велику кількість платформ: Acorn, AIX, Amiga, AOS, as400, Atari, BEOS, BSDI/OS, BSD/386, ConvexOS, Digital UNIX, DEC OSF/1, DG/UX, FreeBSD, Guardian, HP/UX, IRIX, Interactive, Linux, LynxOS, MacOS, MachTen, MPE, MS_DOS, MVS, NetWare, NextStep, NT, OS/2, OS 390, OSF/1, Plan9, QNX, RiscOS, SCO Unix, SunOS, Solaris, Tandem, Unix, Ultrix, UNICOS, VMS, VOS, Win16: Windows 3.1, Win32: Windows 95/98, Windows NT, Windows 2000.

Крім описаних вище технологій існує багато інших. Наприклад сценарії мовою Python Server Pages, Oracle WebDB. Але ці засоби або були запропоновані порівняно давно і вже не дають необхідної потужності й гнучкості, або мають якісь специфічні вимоги чи сфери застосування.

Підсумовуючи проведений аналіз, можемо зробити деякі висновки.

Перевагою ASP є :

- можливість використання на стороні сервера будь-яких ActiveX компонентів,
- мова опису сценаріїв – JScript або VBScript,
- код не компілюється, а інтерпретується динамічно після запиту до сторінки,
- виконується на MS IIS,
- дозволяє використовувати включення файлів на стороні сервера.

Перевагою JSP є :

- можливість використання на стороні сервера будь-яких JavaBean компонентів,
- мова опису сценаріїв – Java,
- код може компілюватись або залишатися некомпільованим для інтерпретації після запиту до сторінки,
- виконується на більшості Web-серверів,
- дозволяє використовувати включення файлів на стороні сервера як засобами Web-сервера, так і засобами JSP/Servlet-ядра.

Перевагою Perl є :

- потужні конструкції мови, які дозволяють створювати програми з мінімальними затратами сил,
- написані на Perl програми відзначаються високим ступенем переносимості. Інтерпретатор Perl існує на багатьох платформах,
- існують потужні бібліотеки для роботи з CGI та базами даних,
- завдяки тому, що Perl є інтерпретатор, код програми легко “на ходу” модифікувати,
- Perl – безкоштовний і поширений.

Висновки. Системи ДН – невід’ємна складова сучасного навчального процесу. Застосування ДН підвищує культуру і якість навчання, залучає того, хто навчається, до знайомства та використання передових технологій у галузі інформатики та комп’ютерної техніки. Наведені в роботі основні засади побудови систем ДН та характеристики інструментальних засобів їх розробки дають можливість у постановці задачі на проектування системи ДН врахувати характерні особливості їх функціонування та правильно вибрати засоби розробки.

1. Рашкевич Ю., Пелешко Д., Пасека Н., Стецюк А. *Проектирование WEB – ориентированных распределенных учебных систем. // Управляющие системы и машины. – К.: 2002. – 314. – с. 72–79.* 2. *Проблемна лабораторія дистанційного навчання.* <http://www.dl.com.ua/>. 3. *Міжнародний дослідно-навчальний центр інформаційних технологій та систем.* <http://www.dlab.kiev.ua/>. 4. *Лабораторія віртуального дистанційного навчання ХТУРЕ.* <http://vddl.kture.kharkov.ua/>. 5. *Міжнародна рада з відкритого та дистанційного навчання.* <http://www.icde.org/>. 6. *Асоціація дистанційного навчання США.* <http://www.usdla.org/>. 7. *HARD 'n' SOFT UA., № 9, 2004.*

УДК 681.142.2

Н.В. Дорош, Г.Л.Кучмій, Ю.В. Кунтий, Л.М.Смеркло*
Національний університет „Львівська політехніка”,
кафедра ЕЗІКТ

* Львівський науково-дослідний радіотехнічний інститут

РОЗРОБКА ТА МОДЕЛЮВАННЯ ПРОГРАМНОГО ІНТЕРФЕЙСУ З НЕЛІНІЙНОЮ КАРТОЮ РІОДЕРАКУ ДЛЯ МЕДИЧНИХ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОПУНКТУРНОЇ ЕКСПРЕС- ДІАГНОСТИКИ

© Дорош Н.В., Кучмій Г.Л., Кунтий Ю.В., Смеркло Л.М., 2004

Розглянуто основні методи та системи електропунктурної діагностики. Наведено методи і результати розробки інтерфейсних програм-оболонки для відображення результатів експрес-аналізу функціонального стану людини на основі дослідження біоактивних точок (БАТ) організму.

The base methods and systems of electropuncture diagnostics are considered. The technique and results of developing the interface programs - shells for display of the express - analysis results of humans functional status on the basis of bio-active points (BAP) research are given.

Вступ. Одним з важливих напрямків впровадження сучасних комп’ютерних технологій у медицину є розробка електронних систем, призначених для розв’язання задач діагностики і лікування захворювань, особливо у випадках великого обсягу вхідної інформації, або при реалізації складного алгоритму для ухвалення рішення. Це актуально, наприклад, для електропунктурної діагностики та під час складання схем лікування методами рефлексотерапії (велика кількість акупунктурних точок і необхідність оцінки великої кількості факторів під час вибору зон і доз стимуляції); для електроенцефалографічних та електроміографічних досліджень, які базуються на методах спектрального та кореляційного аналізу тощо.

Розробка програмного забезпечення для таких систем є складною задачею. Для проведення діагностики функціонального стану людини використовують багато різноманітних методів та алгоритмів, необхідно також передбачити можливість збереження бази даних та аналізу динаміки